

D

E

B

A

T

FEMINISM ELLER RASISM?

En kritisk läsning av den svenska hedersmordsdebatten

Af Anna Bredström

Under rubriker som “tonårsäktenskap”, “gruppvåldtäkter” och “hedersmord” har vi i Sverige kunnat se en utveckling där frågor om kön och etnicitet allt oftare sammanfaller med föreställningar om “invandrarungdom och problem”. I stort går debatten ut på att synliggöra och motverka patriarkala strukturer *bland den invandrade befolkningen*, och inte allt för sällan har vi kunnat se hur feminister, både genusforskare, politiker och journalister, tagit en aktiv del i denna diskussion. Trots denna till synes “goda” intention vill jag hävda att denna utveckling är ytterst allvarlig: Att omvandla patriarkala köns-maktrelationer till ett “invandrarproblem” riskerar både att osynliggöra patriarkala strukturer i det svenska samhället och att förstärka åtskillnaden mellan svenskar och invandrare och därmed bidra till ökad segregering, rasism och främlingsfientlighet.

Låt mig exemplifiera med debatten som följt efter mordet på Fadime Sahindal. Fadime blev i slutet av januari i år mördad av sin far. Denna familjetragedi har sedan dess fått stor medial och politisk uppmärksamhet, där den tragiska händelsen i stor samstämmighet har beskrivits som ett “hedersmord”. Vi har fått veta att förklaringen står att finna i

“den kurdiska kulturen”, då det sägs vara en sed inom vissa kulturer att hellre mörda sina döttrar än att låta dem förnedra familjehedern: Fäder eller bröder har i uppgift att se till att deras döttrar eller systrar inte vanhelgar familjen genom att exempelvis ha sex innan äkten-skap eller gifta sig med någon icke godkänd. I fallet med Fadime skulle hennes svenske pojkvän och hennes kamp för att få leva ett “svenskt” liv vara det som fick Fadimes far att mörda sin egen dotter.

Utan att för en sekund vilja förringa det tragiska i denna händelse finner jag debatten både problematisk och illavarslande. För det första framförs här ett mycket luddigt kultur-begrepp. Vad är egentligen en “kurdisk”, “arabisk”, “muslimsk” eller, det än mer otydliga, en “invandrarkultur”? För det andra påminner de argument som florerat allt för väl om rasbiologins koppling mellan arv/ursprung/kultur och karaktär: “Kultur” återfinns i debatten som något ofrånkomligt och essentiellt, och “vår” kultur, den svenska, framställs som både särskild och överlägsen “deras”. Denna närmast kulturrasistiska förklaringsmodell upprätthålls dessutom av föreställningen om att “detta är tabubelagt” och att vi nu måste “bryta tystnaden”, vilket i sig kan förefalla ironiskt med tanke på all den uppmärksamhet som dessa frågor fått den senaste tiden. Vidare hävdas det att “vi måste våga se sanningen” utan att, som integrationsminister Mona Sahlin brukar påpeka, vara “rädda för att bli kallade rasister”.

I dessa sammanhang har vi också kunnat höra flera feministiska röster oreflekterat ge sitt stöd till onyanserade föreställningar om "kulturella skillnader". I debatten har vi exempelvis kunnat läsa hur genusforskaren Yvonne Hirdman förklarar att Fadime föll offer för en kurdisk kulturell praktik, samtidigt som hon hyllar "den kulturella genusordning som vuxit fram i Sverige" som "något att vara stolt över". Flera feministiska debattörer har dessutom anslutit sig till föreställningen om att vi måste "våga tala om det". Det har till och med yttrats kommentarer i stil med att rädslan för ökad rasism skulle vara ett "patetiskt försvar" för män att inte ta itu med sina patriarkala beteenden. Med andra ord, den rasism som kan åtfölja en kollektiv stämpling av kurdiska män förlöjligas och beskrivs som ett mindre problem i sammanhanget.

Jag finner det oroväckande att se hur den svenska feminismen, likt mycket annan vit feminism, är med och skapar en ras- och könshierarki där "jämslida" (civiliserade?) vita, svenska män och kvinnor finner sin motpol i "hotfulla invandrarmän" och "förtryckta invandrarkvinnor". Det skräm-

mer mig inte minst med anledning av att denna svart-vita bild skapar en svenskhet som per definition blir synonym med jämställdhet, vilket gör det betydligt svårare att synliggöra allt det våld mot kvinnor som svenska män och den svenska staten begår. Att så är fallet blir uppenbart om man betänker att många av de kvinnor som mördas av svenska män knappt ägnas en notis i tidningen. Patriarkatet blir istället förkroppsligat och personifierat av den mytomspunne Invandrarmannen.

Jag menar att debatten om hedersmord inte är en feministisk debatt. Det är inte ett tillfälle där det "privata blir politiskt", där könsförtryck kommer upp till ytan. Istället ser vi här hur kvinnokroppen blir, som så många gånger tidigare, en nationell symbol. Den utgör ett slagfält på vilket nu den svenska identiteten och kulturen konsolideras. Denna ideologiska konstruktion är inte ovanlig att återfinna i sammanhang där nation, etnicitet, kön och sexualitet sammanfaller. "Andras" sexualitet skapar gränser mellan olika grupper.

Det är inte min avsikt att förneka det våld som unga tjejer med invandrarbakgrund utsätts för. Dessa (unga) kvin-

nor befinner sig i allra högsta grad i en strukturellt underordnad position. Men att enbart reducera invandrare till representanter för "sin kultur" är att osynliggöra hur deras levnadsvillkor formas av det svenska samhället; av etnocentrism, rasism och marginalisering. Debattens fokus på kultur har dock inneburit att det svenska samhället med dess inneboende maktrelationer mer eller mindre försvunnit ur synfältet. Endast ett fåtal röster som velat peka på marginaliseringens och utanförskapets roll i det som hänt har fått utrymme, detta trots att en stor del av förklaringen rimligtvis återfinns där. Avsaknaden av dessa kritiska perspektiv har gjort att debatten kring mordet på Fadime istället blottat allvarliga begränsningar i såväl svensk genusforskning som den feministiska diskussionen i stort. Feminismen i Sverige står därför nu inför ett vägskäl. Det är dags att vända den kritiska blicken mot "oss själva" och på allvar diskutera frågan om rasism i både en svensk kontext och inom den svenska feministiska diskursen.

*Anna Bredström,
doktorand vid Tema Etnicitet,
Linköpings universitet*

*To af de 64 udvalgte billeder fra projektet er 'Manden i skabet' og 'Sebemanden'.
Foto: Obaid Hazratmir, 'Manden i skabet'.*

*'Sebemanden' overrasker og overrumpler beskueren – er det barbering, ansigtsvask eller ansigtsmaske?
Ukendt fotograf.*